

DE BETOVERDEN

RENE DENFELD

DE
BETOVERDEN

 | LANNOO

1

Dit is een betoverde plaats. Andere mensen zien het niet, maar ik wel.

Ik zie elk betonblok, elke gang en elke deuropening. Ik zie de deuropeningen die naar geheime trappen leiden en de trappen die je in de stenen torens brengen en de torens die je naar de ramen leiden en de ramen die uitgeven op wijde, open lucht. Ik zie de kamer waarin de troebele gifslangen over de vloer kronkelen, leeg en wachtend tot de vinger van de gevangenisdirecteur op de rode knoppen drukt. Ik zie de geheime kelderhokken waar verroeste blikken de urnen van de doden verbergen en de urnen hun as over de vloer uitstrooien tot het water van de rivier komt om de as naar buiten te spoelen en de bodem te voeden onder het gras, dat wuift naar de zon. Ik zie de lichtgekuifde nachtvogels die uit de hemel vallen. Ik zie de gouden paarden die diep onder de grond rennen, terwijl de hitte als gesmolten metaal van hun rug vloeit. Ik zie waar de mannetjes met hun minihamertjes zich verbergen, en hoe de duiveltjes dansen terwijl de oven traag tikt.

Hier vinden de wonderbaarlijkste betoveringen plaats – de meest betoverende dingen die je je maar kunt voorstellen. Ik wil het je vertellen terwijl ik er nog de tijd voor heb, voor ze het zwarte gordijn sluiten en ik mijn laatste applaus in ontvangst neem.

Ik hoor hen, de gevallen priester en de dame. Hun voetstappen klinken als de zachte rust die uitgaat van regendruppels op een stenen vloer. Ze zijn al even aan het praten, stil en zacht. Hun stemmen vloeien als een stroompje dat stopt voor mijn cel.

Wanneer ik hen hoor praten, denk ik aan regen en water en kristalheldere rivieren, en wanneer ik hen hoor pauzeren, klinkt dat als een cascade in een waterval.

Ze zijn zich zo van elkaar bewust dat ze niet eens volledige zinnen hoeven te vormen.

‘Onderweg naar?’ vraagt hij.

‘De kamer’, zegt zij.

‘Lastig.’

‘Zijn ze dat niet allemaal?’ Ik hoor opnieuw de regen in haar stem.

De dame is het nog niet kwijt – het geluid van vrijheid. Wanneer ze lacht, kun je de wind in de bomen horen en het opspattende water op het trottoir. Je kunt de zachte streling van regen op je gezicht voelen en hoe gelach klinkt in de openlucht, al die dingen die wij in deze kerker nooit kunnen voelen.

Ook de gevallen priester kan die dingen horen in haar stem. Daarom is hij bang van haar. Waar kan vrijheid toe leiden? Tot niets goeds, volgens zijn bonzend hart.

‘Wie?’ vraagt hij.

De dame is een van de weinigen die onze namen gebruikt. Ze zegt de naam van haar nieuwe cliënt. Hij komt als een edelsteen uit haar mond. Ze heeft er geen idee van hoe kostbaar die naam klinkt.

‘York.’ Hij is de man in de cel naast me.

De andere mannen op de gang beweren dat zijn moeder hem heeft vernoemd naar een slaaf die met de expeditie van Lewis en Clark was meegereisd, of naar zijn koninklijke, Engelse vader uit een of andere fabelachtige stad overzee – alleen in de gevangenis kun je met een zo grote leugen weggkomen.

York weet dat de waarheid niet belangrijk is hierbinnen. De leugens die je hier vertelt, maken je tot de persoon die je wordt. Buiten doen de zon en de werkelijkheid de mensen terugkrimpen tot hun werkelijke grootte. Hierbinnen vergroeien de mensen met hun schaduw.

Ik druk mijn gezicht tegen de bouwvallige muur. De zachte stenen slorpen hun stemmen op, maar ik heb leren luisteren. Ik pluk hun woorden van het mos en de stenen.

Hij waarschuwt haar dat deze zaak, meer dan alle andere, heel moeilijk zal zijn.

‘Klaar en voorbereid’, hoor ik hem zeggen.

‘Binnenkort?’ vraagt de dame.

Ik hoor het verzoek in haar stem. Hoe kan hij dat nu niet horen? Maar het ontgaat hem. Hij is te veel bezig met zijn angst voor haar.

De gevallen priester hoort het zwepen van zijn eigen stem niet wanneer hij tegen de dame praat. Hij hoort het verlangen en de begeerte niet. Hij voelt de verbazingwekkende wildernis van de wereld niet. Hoewel hij in deze toverachtige plaats verblijft, ziet hij toch de betovering niet die van de dame uitgaat; hij ziet hier noch elders enige vorm van betovering.

Toen ik naar de kerker werd gebracht, leek het alsof ik in een heiligdom terechtkwam. Voor de priester was het erger dan ballingschap. Hij kwam hier nog niet zo lang geleden aan, met een moedeloos gezicht, en de fluorescerende lampen schenen op zijn dunner wordende haar terwijl de rimpels rond zijn ogen opdroogden.

Deze plek bevriest je. En dan, op een dag, ontdooien ze je en nemen ze je mee achter in cellenblok H, en ben je dood.

‘Tot straks’, zegt hij.

Ik haal mijn hoofd van de muur weg.

De dame loopt voorbij mijn cel. Ik glijd langs de celmuur naar de tralies, voorzichtig, om me niet te laten zien. Mocht ze zich omkeren, dan spring ik op mijn veldbed en verstop me onder de deken. Maar ze loopt door.

Ik sluip dichterbij de tralies om haar te zien lopen. Ik merk nog vluchtig een driehoekig stukje bloes op, onder aan haar smalle rug, en de achterkant van haar hiel. Ik ben al geoefend in dit

spel, dus soms vang ik meer op: een streng glanzend zwart haar, een glimp van een zeeschelpoor.

Ik luister aandachtig terwijl haar voetstappen langzaam verdwijnen door de gang en ik geniet van elke minuscule, gedempte tik die ik bewaar voor later.

De gevallen priester is er ook, aan de andere kant van mijn cel, en kijkt haar na. Langzaam draait hij zich om en gaat de andere richting uit. Zijn voetstappen klinken loodzwaar. Een gevangene roept naar hem – dat moet Striker zijn, aan mijn andere zijde – en de priester begeeft zich schoorvoetend naar de tralies, met enkele voorbereide woorden van troost op zijn lippen. Onder zijn herenhemd zweet hij nog na van het gesprek met de dame. Het zweet druppelt van zijn kuit en over zijn blote enkels onder zijn mocassins op de poreuze vloer. Het sijpelt in de grond naar de onderaardse holttes waar de gouden paarden rennen, maar niemand ziet het.

De dame kijkt niet om naar de gevallen priester. Ze beent weg, met een rechte, stevige rug. Ze denkt aan de priester, maar schudt die gedachten van zich af. Ze heeft een heldere geest nodig voor de ontmoeting met haar nieuwe cliënt.

De mannen zien haar zwijgend voorbijkomen. Niemand fluit de dame na.

Aan het uiteinde van de gang doemt een smalle, oude trap op uit het halfduister. Wij zitten hier begraven in de kerker, diep onder de cellenblokken boven. De cellen hier hebben nooit zonlicht gezien en de lichtpeertjes in de trappenhuizen zijn oud en flikkeren.

De smalle, kerkerachtige trap is een donkere plek, een plaats waar spuug opdroogt, en een wijs mens vermijdt die liever. De dame haalt diep adem en waagt zich naar boven. Ze heeft altijd al last gehad van claustrofobie. Ze deed er jaren over om het gewoon te worden de gevangenis binnen te gaan, vanwege de luide, slaande deuren en de opschrikkende slagen van metalen sloten en

haar eigen herinneringen aan hoe het voelt om opgesloten te zitten. Ze heeft haar angsten overwonnen zoals ze alles overwint – ze doet alsof ze niet bestaat.

En toch verontrust de trap in onze gevangenis haar. Ooit viel haar blik op de muur en zag ze een afgescheurde vingernagel bengelen aan een barst in de steen. Ze is zich bewust van de misdaden die zich voordoen in onze betoverde plaats: de brutale handelingen waar de buitenwereld nooit iets over hoort, de afpersingen en de aanrandingen en de moorden. Ze weet dat niet alleen de gevangenen het slachtoffer worden van die misdaden, maar ook de cipiers en mensen zoals zij.

De trappen zijn zo oud dat ze aflopen in het midden. De steen is poreus en slurpt bloed op. Bloedoffers uit een ver verleden hebben inderdaad roze vlekken achtergelaten. De vlekken zijn in de randen van de oude stenen gesijpeld, denkt de dame.

Ze komt boven in het trapportaal en zucht opgelucht. De deur leidt naar een stille gang. Nu bevindt ze zich tenminste al op de benedenverdieping. Ze slaat een andere, smalle gang in en loopt nog een korte, steile trap op.

Daar ligt, eindelijk, boven in een oud paviljoen, de kamer die ze de Bibliotheek van de Bewakers noemen.

Het is een grote, open kamer waar je de ene na de andere plank met reuzegrote, oude, lederen boeken vindt. Dat zijn de registers met de doden, die werden ingevuld voor het computertijdperk aanbrak. Soms halen de cipiers de oude registers van de plank om aan bezoekers de archaïsche namen en het ragfijne geschrift te tonen. Een grootoom van me staat vermeld in een van de registers, hoewel ik dat nooit openlijk zou toegeven. Elbert James Knowles, staat er in het vervaagde handschrift, en de datum van zijn overlijden. Ik stel me voor dat mijn eigen dood in onzichtbare inkt zal worden neergepend, gespoeld door de geheime doorgangen in de muren, waar de mannetjes met hun hamers klimmen. Over computers kan ik niets zeggen. Ik heb er nog nooit een gezien.

In het midden van de Bibliotheek van de Bewakers staat een oude, bekraste werktafel. Een cipier zit naargeestig op de te kleine stoel. Hij is groot en lijkt gebukt te gaan onder onbehagen. Hij pauzeert net om te eten. Hij eet uit de blauwe, reglementaire lunchtrommel die alle bewakers bij zich hebben, met een harmonicadeksel en vakjes die je gemakkelijk kunt openklappen om ze op smokkelwaar te doorzoeken. Af en toe laten ze een drugshond aan de lunchtrommels snuffelen, hoewel je de smokkel werkelijk op geen enkele manier helemaal kunt tegenhouden, tenminste niet in deze gevangenis, waar de verleidingen groot zijn, de stress hoog is en corruptie veel voorkomt. Als een cipier hierbinnen een pak sigaretten kan verkopen voor honderd dollar, mag je erop rekenen dat de verleiding bestaat.

De cipier gebaart met een handvol geplette boterham naar de dame. Ze mag de deur achter in de kamer binnengaan.

Achter deze deur bevindt zich de bezoekkamer voor de dodencel. De terdoodveroordeelden noemen het al lachend de paroolkamer.

De dodencelbezoekkamer is klein. Er is een mooie, oude, gele, glazen lamp aan het plafond bevestigd – niet gewoon een lichtpeer in een metalen kooi, maar een echte glazen lamp die een warm licht afgeeft. Er staat ook een echt houten tafel en je kunt je inbeelden dat het er lichtjes naar citroen ruikt, ook al weet je dat niemand hier met iets anders schoonmaakt dan schuimend, grijs water.

Het belangrijkste deel is het raam in de achterste muur. Als de gevangenen zich zo ver mogelijk rekken, kunnen ze door dat raam de hemel zien. De wolken kunnen de ene dag donzig en wit zijn, de volgende dag roze en zachtpaars gestreept, of vurig door de zonsondergang.

Het is vanwege het raam dat de terdoodveroordeelden naar de bezoekkamer gaan om er hun advocaten en speurders te ontmoeten. De advocaten denken dat hun cliënten hen willen zien. Maar nee, ze willen het raam zien. Wanneer het bezoek eindigt en ze

geboeid terug naar de ondergrondse kerker worden geleid, waar ze hun dagen slijten opgesloten in een cel van twee bij drie, zonder raam en zonder verse lucht, met een harde brits en een open toilet met een eindeloze cirkel van donkerbruin in de pot, en een flikkerende lichtpeer in een metalen kooitje, dan kunnen ze terugdenken aan dat streepje hemel. Er kunnen in de kerker maanden, zelfs jaren, verlopen tussen de bezoeken. Maar op die zeldzame dagen wanneer ze naar de bezoekruimte worden geroepen, weten ze dat ze de hemel zullen zien.

Wanneer ze terugkeren naar de kerker, kunnen ze de anderen erover vertellen. ‘Vandaag was hij roodachtig en de wolken hadden de kleur van pruimen’, zouden ze kunnen zeggen. Of ‘Ik zag een vogel – zo mooi.’ Niemand zal hen tegenspreken. Over sommige zaken liegen de mensen hierbinnen wel – oké, de mensen liegen hier over de meeste dingen. Maar er is één ding waar niemand in de dodencellen over liegt, en dat is over wat ze zagen in die streepjes hemel.

York zit al in de kooi te wachten op de dame.

De kooi is net groot genoeg voor één persoon. Hij is drie meter hoog en is gemaakt van houten spijlen, bewerkt op een draaibank en zo stevig als ijzer. In de vroege jaren 1800 maakte Dugdemona Holdings, een bedrijf uit Louisiana, deze kooien met hout dat ze uit Afrika invoerden op de slavenschepen. De slaven maakten de kooien en stierven er soms in. De kooien werden verkocht aan kleine steden waar de gevangenenbewaarders een ruimte nodig hadden om er een razende of geesteszieke in vast te houden, of aan plantages waar de eigenaars een cel nodig hadden om weglopers op te sluiten. De Dugdemonakooien waren erg in trek bij bewaarders en revolutionairen als cel voor gevangenen en als foltertuig. Er stierf al meer dan één mens de hongerdood in een Dugdemonakooi.

Van die fameuze kooien zijn er nog slechts een handvol over in het land. Een ervan bevindt zich in onze betoverde plaats en

wordt gebruikt om de terdoodveroordeelden op te sluiten tijdens advocatenbezoeken. Het is hier dat York op de dame wacht.

De dame zit op de enige stoel voor de kooi. Ze beweegt zich bedachtzaam en ontspannen.

De dame en York bekijken elkaar aandachtig.

De ogen van York zijn donker en langwerpig, zoals bij een roofvogel. Hij heeft hoge jukbeenderen in een smal gezicht, een schedel bedekt met dun, donker haar. Ondanks die jaren onder de grond heeft zijn huid een intense, harsachtige kleur. Gewoonlijk zien de mannen waar de dame mee werkt er gebleekt uit door de jaren die ze ondergronds hebben doorgebracht. De blanke mannen krijgen een vreemde doorschijnende tint, zoals een doorzichtige gelatinepudding, en de zwarte mannen krijgen de sombere kleur van een aubergine. York heeft zijn kleur behouden, als om uit te dagen.

De dame ziet dat York een kleine man is, gebogen en eigenaardig gebouwd, alsof zijn beenderen ongewoon groeiden. Zelfs in de kooi straalt zijn houding ingehouden kracht uit.

Zijn enkels zijn geketend boven zijn papieren pantoffels. Er is een zware keten bevestigd aan een van de enkelboeien en de ketting loopt tussen de houten tralies door naar een reusachtige bout die in de stenen muur verankerd zit. De ketting is er voor het geval hij gekke kuren probeert uit te halen. Die gekke kuren eindigen meestal niet grappig, heb ik al gemerkt.

De dame ziet dat Yorks voortanden oneven zijn gegroefd, met in het midden een vreemde, kleine gleuf – alsof God, of de duivel, hem wilde vorken. Deze ingesneden tanden zijn verrassend schoon. Hij poetst ze drie keer per dag, vertelt hij met een apengrimas aan al wie het horen wil. Hij flost ze met stukjes draad die hij uit de deken op zijn veldbed trekt. Garennummer vierhonderd, gniffelt hij luidruchtig tegen iedereen die buiten zijn celdeur luistert. York steekt onophoudelijk een litanie af in de dencellen. Soms herhaalt hij dezelfde monoloog dagen aan een stuk, tot de cipiers zweren dat ze gek zullen worden van het

luisteren, en trekt hij zich in zijn cel terug en staart hij naar zijn handen.

York vindt het leuk na te denken over wat andere mensen denken. Hij gelooft dat hij zo de anderen een stap voor blijft. Hij zegt dat twaalf jaar in de dodencel zijn paranormale gaven hebben verfijsd, maar hij was dan ook al altijd paranormaal begaafd, zo beweert hij. Net zoals een blinde man beter leert ruiken, zegt York, heeft zijn leven hem geholpen om gedachten te lezen. De intense deprivatie in onze kerker, zegt hij, heeft hem beter gemaakt in wat hij al het beste doet: in je hoofd raken.

Wanneer hij dit zegt, beginnen de bewakers uiteraard met hun ogen te rollen en leveren ze als commentaar dat het enige hoofd waar York in raakt, dat van hemzelf is.

Op dit moment gelooft York dat de dame aan hem denkt. Hij denkt dat ze medelijden heeft met hem, haar arme, nieuwe cliënt die al twaalf jaar op de dood aan het wachten is.

De dame denkt dat helemaal niet. Ze denkt zelfs niet aan York. Ze vraagt zich af hoe slecht de wegen er zullen bijliggen op de terugweg. Het lenteweer is grillig geweest en overstromingen kunnen de enige weg afsluiten die uit onze betoverde plaats leidt. Als dat gebeurt, zal ze moeten overnachten in het meest nabijgelegen motel, met zijn rammelende radiatoren en schimmelgeuren. Haar gedachten zijn niet bij haar nieuwe cliënt. Deze manier werkt beter voor haar. Ze heeft zelfs geen notitieboekje meegebracht voor het vraaggesprek.

De dame glimlacht naar York en ontspant zich in haar stoel. Ze is al de hele dag op de been en zitten is een traktatie. Door het raam is te zien dat de lucht verzadigd is met donkere regenwolken, zo donker als leisteen. De gele lamp boven hen is warm.

In een gevangenis vol met leugenaars heeft de dame het voordeel dat ze volledig geloofwaardig is. Zelfs een man als York – vooral een man als York – kan zien dat haar glimlach geen spel is. Er zit warmte en vriendelijkheid in en iets dat op staal lijkt. Je

kunt me alles vertellen, zeggen haar ogen, want ik zal de schoonheid zien in alles wat je zegt.

Uiteindelijk moet York iets zeggen, wat dan ook, moet hij zijn mond bewegen en de stroefheid in zijn keel verlichten. De woorden tuimelen eruit, ruw als stenen, maar worden al snel gladgeschuurd, en hij hoort zichzelf meer en meer praten – zalige verpozing, een persoon alleen om naar me te luisteren – en de klinkers vullen zich en de medeklinkers veranderen in planeten die het universum worden dat in het licht van haar donkere ogen opbloeit. Ze hoort me, denkt hij uitgelaten – ze hoort me.

York praat en praat, tot de woorden zelfs voor hem als poëzie klinken. Hij vertelt haar waarom hij er vrijwillig voor heeft gekozen te sterven. ‘Het is niet alleen omdat het een foltering is,’ zegt hij, ‘in een kooi opgesloten te zitten. Het is het feit dat ik nooit iemand mag aanraken, of naar buiten gaan en frisse lucht inademen. Ik zou zo graag de zon nog eens voelen, gewoon nog één keer.’

Haar ogen vertonen een plotse afstandelijkheid. Wat hij zei, is waar, maar het is niet waarachtig genoeg.

‘Oké, ik ben het beu om betekenisloos te zijn,’ geeft hij toe. ‘Ik heb het gehad, oké?’

Hij praat over de verwarde rotzooi in hem. Hij zegt dat iedereen denkt dat sociopaten superslimme criminelen zijn, maar hij is gewoon een kerel die helemaal verknipt is en niet weet waarom hij doet wat hij doet. Behalve dan dat er zoiets als een schakelaar in hem zit en dat wanneer de schakelaar omdraait, hij niet kan stoppen.

‘Als het steek hield, dan zou ik het u vertellen,’ zegt hij. ‘Wanneer je mensen vermoordt, dan zou dat steek moeten houden. Maar dat is niet zo. Dat is nooit het geval.’

De dame knikt. Ze begrijpt het.

Bij elk geheim dat hij haar vertelt, worden haar ogen donkerder en tevredener. York kan aan het kostbare streepje raam zien dat de regenwolken opgetrokken zijn en dat de hemel zelf donker

is. Hij heeft een eeuwigheid gesproken; hij heeft haar geheimen verteld die hij nooit aan iemand heeft durven vertellen, geheimen waar hij van vermoedt dat zij ze altijd al heeft geweten.

De blik in haar ogen is die van iemand die uit het uiteinde van een geweerloop heeft gedronken en het overheerlijk vond. Een eigenaardige, wondere droefheid vult haar ogen, alsof ze zich verbaast over al de schoonheid en het leed in de wereld.

Ze staat op. Voor het eerst merkt hij op hoe klein ze is. Ze lijkt een beetje op een kleine, donkerharige mus. Haar evenzeer donkere, langwerpige vogelogen zouden zijn ogen kunnen zijn, haar smalle schedel die van hemzelf. Maar haar beenderen zijn lang en fijngebouwd terwijl die van hem misvormd en gebogen zijn.

Ze brengt haar hand omhoog met een gebaar dat afscheid lijkt te nemen, maar ook ja zegt.

Hij heft zijn hand voorzichtig. Zijn vingers zijn dun door een gebrek aan beweging. Hij houdt zijn vingers buiten de kooi. Het is een eeuwig gebaar van hoop dat zegt 'Raak me aan'.

Ze kent de regel. Terdoodveroordeelde gevangenen mogen geen menselijk contact hebben. Dat maakt deel uit van hun straf. Ze zou alleen al vanwege dat gebaar haar vergunning kunnen verliezen. Dus geeft ze hem een ander geschenk in de plaats. Ze nadert net dicht genoeg opdat hij haar menselijke warmte kan voelen.

De directeur haat haar. Maar wij houden van de dame.

Toen ik lang geleden voor het eerst zondigde, werd ik ondergebracht in de algemene afdeling – cellenblok A, dat ze het Huis der Levenslangen noemen.

Ik was me bewust van de gevaren in de gevangenis voor iemand als ik. Ik was zo bang dat ik me in mijn cel verstopte wanneer de deuren openkletterden voor het luchten. Ik wachtte stilletjes tot de andere mannen allemaal de gang uit waren en sloop dan snel langs de muren tot ik de gevangenisbibliotheek bereikte.

Ik kan me nog altijd de weg herinneren van die cel naar de

bibliotheek: twee bochten met de hand waar je mee schrijft. De trappen af. Dan in de tegenovergestelde richting draaien, zoals je het water dichtdraait.

Ik kon toen niet zo goed lezen. De laatste keer dat ik me kan herinneren in een echte school te zijn geweest, was toen ik acht was. Het was een klein schoolgebouw, vlak bij het huis van mijn grootouders. Ik herinner me de geur van natte wollen sokken op de stokoude radiator, en de pasgeschoren, rode nek van de oudere jongen die voor me zat. Dat zijn de enige details die ik me kan herinneren. Zoals bij de meeste mannen in de gevangenis zijn mijn herinneringen aan de buitenwereld gaandeweg vervaagd. De buitenwereld is de onwerkelijke wereld geworden. Wanneer ik droom, spelen mijn dromen zich hierbinnen af.

Lezen was moeilijk. Zelfs eenvoudige woorden vormden een uitdaging voor me. Maar ik bleef teruggaan, vooral omdat ik nergens anders heen kon. Uiteindelijk begon ik het leuk te vinden om de woorden te ontrafelen in het stoffige zonlicht dat door de getraliede vensters binnenviel en in lange, schuine strepen over de houten tafel lag.

Beetje bij beetje werd het gemakkelijker, en toen dat gebeurde, openden de sluisdeuren zich en opeens was ik aan het lezen. Ik las *Nancy Drew* en *The Hardy Boys*. Ik las *Louis L'Amour* en de *Encyclopaedia Britannica*, *Woeste Hoogten* en de verzamelde *Beste Amerikaanse kortverhalen*. Ik las elk mogelijk boek over de natuur, zodat wanneer de auteur ons meenam voor een wandeling in de bossen, ik daar ook was. Ik liet me helemaal meeslepen door de duistere eigenaardigheid van Sidney Sheldon en de magie van Ray Bradbury. Ik las mijn lievelingsboeken telkens maar opnieuw en ontdekte er elke keer nieuwe dingen in, alsof de schrijvers nieuwe woorden hadden toegevoegd tijdens mijn afwezigheid. Ik kon een fragment aan het lezen zijn in mijn favoriete boek *De witte dageraad* van James Houston en dan was er opeens een nieuwe paragraaf waarvan ik zou zweren dat ik die voordien nog nooit had gelezen.

Ik las alles in die stoffige, kleine bibliotheek. Ik las de prologen en de epilogen tot ik je kon vertellen hoe vaak Stephen King zijn vrouw Tabitha dankte. Ik had je kunnen vertellen hoe de Columbia-indianen hun langhuizen bouwden of hoe je een zonnetoilet maakt of hoe je berenvlees droogt in de zon. Ik had je dat allemaal kunnen vertellen als ik kon spreken, maar in plaats daarvan bleven de woorden binnen in me en verbaasden me. Dit kon ik aanvaarden, of dat hield ik mezelf toch lang voor. Want de woorden waren er en ze droegen me naar een andere plaats.

Na vele jaren van deze situatie kwam de directeur binnen. De stoel waar ik op zat, had twee diepe gleuven waarin mijn broodmagere benen pasten. De plaats van mijn tafel stond er intussen om bekend van mij en mij alleen te zijn.

De directeur was toen pas aangesteld en nog heel wat jonger. Zijn haar was glanzend en zwart, en zijn gezicht gebruind. Hij zag eruit als een man die ging varen. Hij hield zijn hand op een manier alsof hij trots was op zijn dikke, gouden trouwring. Iedereen maakte grapjes over hoe hij pronkte met zijn jonge vrouw wanneer ze op bezoek kwam.

Hij stond naast mijn plekje aan de tafel waar ik de boeken als muren om me heen stapelde.

Hij nam *Vlinders verzamelen voor jongemannen* op.

‘Hier ben je dus, net zoals ze zeiden’, zei hij.

Ik knikte en slikte.

‘Ze zeggen dat jij niet naar de binnenplaats of de eetzaal gaat.’

Nee, schudde ik met mijn hoofd. Ik wilde zeggen: de boeken volstaan.

Hij pauzeerde, draaide het boek om en zag een foto van een jongen op het achterplat. De jongen droeg een hemd met korte mouwen. Zijn gezicht stond vol met de obligate sproeten en hij glimlachte breed en onschuldig. Hij hield een vlindernet vast en stond vlak bij een veld dat bedekt was met oogverblindende blauwe bloemen.

‘Ik waardeer het dat je moeilijkheden vermijdt.’

Ik wist wat de directeur bedoelde: hij waardeerde het dat ik de binnenplaats vermeed, ver van de gevangenen die me graag pijn zouden berokkenen – omdat hij bang was dat ik ze op een dag op hun beurt pijn zou doen.

‘Een kerel als jij doet er goed aan voorzichtig te zijn’, voegde hij daaraan toe, terwijl hij het boek rustig voor me neerlegde.

De andere gevangenen die zich die dag in de bibliotheek bevonden, bekeken dit alles met open mond. Een van hen was een man die ik kende – hij verbleef in mijn cellenblok. Hij was een grote, gespierde, rossige man met smalle, naar binnen gedraaide tanden, als bij een konijn. Ik wist dat hij, zodra ik vertrok, overeind zou komen en achter me aan slenteren, en me zou volgen op de donkere, lege trap naar beneden.

De rossige man keek toe hoe de directeur met me sprak. Zijn zelfvoldane grijns veranderde in verbazing door wat de directeur vervolgens deed.

De directeur glimlachte en klopte me zachtjes op mijn rug. De directeur – zachtjes kloppend op mijn rug.

En gedurende de volgende lange jaren van mijn leven probeerde ik alleen aan het lezen te denken, niet aan de vreselijke dingen die ik meemaakte toen ik de trap op- en afgang. De bibliotheek werd mijn toevluchtsoord. Ik hield van de manier waarop de kostbare verhalen vorm kregen, maar toch altijd de ruimte boden om opnieuw te worden gelezen. Ik raakte gefascineerd door hoe de schrijvers dat deden. Hoe slaagden ze erin je het gevoel te geven dat een verhaal helemaal afgerond was en toch een open einde had? Het leek op het schilderen van een tafereel dat veranderde telkens als je ernaar keek.

Sommige zaken in de boeken verontrustten me. De handboeken biologie van de middelbare school reorganiseerden mijn geest in epicentra van nieuwe werelden tot de cellen van mijn eigen wanden begonnen te spurten. De kleurplaten in de medische handboeken die de ingewanden van mensen afbeeldden, deden me huiveren. Het was alsof iemand deze boeken in de bibliotheek

had neergezet om me te herinneren aan een vraag waar ik al zo lang over piekerde: wat leeft er in de kronkels in de mensen? Waarom heeft God ons geschapen met zoveel grillige, donkere raadsels? Op dergelijke momenten moest ik teruggrijpen naar iets geruststellends als *De witte dageraad*.

Soms, wanneer ik een boek aan het lezen was, dacht ik aan de andere mensen die het misschien hadden aangeraakt voor het werd geschonken. Een vriendelijke vrouw die met haar baby neerlag voor een dutje, had misschien het boek vastgehouden dat ik aan het lezen was. Ik kon haar voor me zien, in een zomerjurk liggend op katoenen lakens met een verbleekte rozenopdruk, het boek opengevallen in het zonlicht. Een beetje van die zon kon zijn doorgesijpeld in de bladzijden die ik aanraakte.

Na een tijdje leek het alsof de wereld in de boeken mijn wereld werd. Wanneer ik terugdacht aan mijn kindertijd, dan was het aan paardenbloemwijn en roomijs op een zomerveranda zoals bij Ray Bradbury, of aan meervallen vangen met Huck Finn. Mijn eigen herinneringen verdwenen en de herinneringen uit de boeken werden de echte herinneringen, nog veel meer dan die van de buitenwereld, zelfs nog veel meer dan die hierbinnen.

Maar na nog veel meer jaren maakte ik die andere zware fout en toen zonden ze me hierheen.

Wanneer je een echt zware fout begaat in een gevangenis, dan hebben ze niet veel keuze. Ze kunnen je doden en het een ongeluk noemen, of ze kunnen je naar de kerker zenden. Ik werd naar de kerker gezonden.

Hier kletteren de deuren niet langer open. Als ze dat ooit deden, dan zou ik panikeren. Ik zou me onder mijn bed verstoppen, met de deken boven mijn hoofd. Er is geen bibliotheek aan het einde van de gang, twee keer rechts en een keer links. Alleen ik ben hier nu, in mijn cel, voor eeuwig opgesloten. Maar de 'brave', de gevangene die het vertrouwen van de cipiers geniet en allerlei klusjes voor ze opknapt, brengt me nog altijd boeken op zijn karretje.

En de directeur komt. Om de zoveel weken loopt hij voorbij mijn cel en duwt dan stilletjes een boek door de gleuf. Ik wacht op mijn brits, deken over mijn hoofd, en zodra ik het boek hoor vallen, rep ik me erheen.

De directeur lijkt altijd te weten welk boek hij moet brengen. Wanneer de zon buiten de muren stoffig heet wordt en de hemel staalblauw is, brengt de directeur een western. Wanneer de regen tegen de torens gutst en de wereld hopeloos grijs is geworden, zijn het Bijbelverhalen. Wanneer de kreten van een rel weerklinken in de gangen en de tralies van mijn eigen cel heen en weer rammelen door pijn, dan laat de directeur een aangenaam boek op de grond vallen, met troost op de bladzijden: de verzamelde gedichten van Walt Whitman.

En o, mijn lievelingsboeken, zoals de smaken uit je kindertijd. Om de zoveel maanden bezorgt de directeur me *De witte dageraad*, en enkele kostbare dagen lang doorkruis ik de open hemels op stevig opeengepakte, met maanlicht overgoten sneeuw en zie ik het blauwe, uiteenspattende poollicht, en vul ik mijn maag met bevroren zeehondenvlees en lach ik samen met mijn Inuïtvrienden.

Toen ik begon te lezen, wist ik eerst niet hoe ik sommige woorden moest laten klinken. Ik fluisterde ze dan in mijn hoofd. Sioux, paisley, ruche. Obsoleet, rubriek, crux. Hoe spreek je die woorden uit? Hoe klinken ze wanneer anderen ze zeggen? Zijn ze net zo mooi als ze in mijn hoofd klinken?

Eens, helemaal in het begin, probeerde ik eindeloos het woord Sioux te zeggen in mijn hoofd. Ik weet nog altijd niet zeker hoe het klinkt. Is de x stom? Ik kon uren nadenken over hoe vreemd het was dat sommige delen van woorden stom zijn, net zoals sommige delen van ons leven. Besloten de mensen die woordenboeken schrijven om de taal te spiegelen aan ons leven of gebeurde het vanzelf?

Ik besloot uiteindelijk dat het er niet toe deed. In mijn hoofd

klinken de woorden juist. Ze haasten zich achter elkaar aan zoals boten op een meer na het schemerdonker, en niemand maalt erom of mijn metaforen of kommapunten of wat dan ook correct zijn.

De boeken brachten glans in mijn leven en ze brachten ook een inzicht: het leven is een verhaal. Alles wat me al is overkomen en nog zal overkomen, maakt deel uit van het verhaal van deze betoverde plaats – alle dromen en alle visioenen en inzichten die ik hier in mijn kerker cel krijg. De boeken hielpen me in te zien dat de waarheid niet in de aanraking van de steen zit, maar in wat de steen je vertelt.

En de stenen vertellen me zoveel. Maar vergeef het me als je blijft wanneer ik sommige zaken verkeerd voorstel. Deze plaats is te zeer betoverd om het verhaal ervan niet te vertellen.